

Výchova a prostředí (determinanty výchovy).

Determinace :

- 1.vymezení – určení pojmů,
- 2.stanovení vývojového směru,
- 3.vztah mezi určujícím a určovaným.

Determinovat – určit, vymežit, předurčit, označit vlastnostmi,....

Výchova – proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jeho vývoji.

Různá pojetí výchovy – ovlivnění :

- sociokulturními podmínkami,
- odlišnými koncepcemi pojetí člověka,
- akcentací jednotlivých stránek výchovného procesu.

Pojetí výchovy - výchova jako:

- Plně řízený proces ovlivnění nehotového člověka pedagogem nebo institucí, naplněný snahou podřídit jej normám společnosti „ **model pedeutologický**“.
- Proces akcentující úlohu samotného vychovávaného jako subjektu vlastního formování s výrazným podílem osobnosti na vlastním utváření („**model pedocentrický**“).
- Proces akcentující interakci mezi učitelem a žákem; účinnost výchovy je závislá na míře interiorizace výchovných vlivů vychovávaným jedincem, jeho otevřenosti pedagogickému působení, adekvátní jeho zkušenosti a potřebě zdokonalovat se („**m. integrující-vyvážený**“).

V moderním pojetí je výchova chápána především jako proces záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi, stimuluje vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.

Vnitřní a vnější faktory (podmínky) vývoje člověka

- **Vnitřní:** - vrozené a zděděné dispozice (předpoklady druhové, rodové, individuální = genotyp)
- fenotyp (genotyp + vliv prostředí)
- **Vnější:** - prostředí - zejména společenské + výchova

Přecenění, podcenění a vyvážené ocenění jednotlivých vývojových faktorů:

- - teorie samovývoje (člověk se už rodí básníkem, vědcem, virtuosem nebo zločincem, tulákem, prostitutkou („ **pedagogický pesimismus**“ - „vychovatel se může snažit sebevíc, proti vnitřním faktorům vývoje člověka mnoho nezmůže“,....)
- - „ Dejte mně deset dětí a možnost zcela usměrňovat jejich prostředí a já vám z nich udělám, co si budete přát: vědce, komisaře, profesory nebo zločince.“ 1919-J.B.Watson („**pedagogický utopismus**“)
- - „ **pedagogický realismus**“ - je v něm optimismus, který se opírá o význam vnějších faktorů vývoje člověka, ale reálný, respektující hranice, vymezené vrozenými a dědičnými předpoklady pro vývoj jedince.

Výchova a sociální determinanty vyvolávající potřebu změn ve výchovném působení ?

Literatura:

- DELORS, J. et al. Učení je skryté bohatství (dokument Mezinárodní komise UNESCO Vzdělávání pro 21. století). Praha: UIV, 1997.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2005.
- SKALKOVÁ, J. Humanizace vzdělávání a výchovy jako soudobý pedagogický problém. Ústí nad Labem: UJEP, 1993. ISBN 80-7044-063-5.

Pod pojmem výchovné působení (školy, rodiny, zájmových organizací,....) si zpravidla představujeme vztah (vnitřní vazbu), spojení mezi osvojováním vědomostí, dovedností a utvářením osobnosti člověka, zahrnující například rozvoj:

- vnímání, paměti a myšlení,
- obecných a speciálních schopností, včetně zájmů,
- mravních, citových a volných vlastností,
- žádoucích postojů k sobě samému, k blízkým lidem, k přírodě, k umění atd.

Rizikové faktory v charakteristikách současné epochy:

- narůstající nebezpečí ohrožení lidstva sociálními, ekologickými, energetickými a ekonomickými selháními (katastrofami),
- společnost nadbytku a plýtvání stojí tvář v tvář milionům lidí, kteří jsou vyvrženi na okraj společnosti,
- šíření drogové závislosti, růst násilí, projevy náboženské a rasové nenávisti, nezaměstnanost a ohniska ekonomického a sociálního napětí,
- neúprosná ekonomická soutěživost, ekonomický zisk jako prioritní hodnota pro jedince a společnost,...

Při hledání perspektiv dalšího společenského vývoje je všeobecně přisuzován velký význam vzdělání a výchově.

Pro zaměření výchovného působení jsou určující humanizující tendence. Myšlenka humanismu a požadavek humanizace se staly světovým hnutím. Ideje „**nového humanismu**“ směřující k myšlenkám „**nové kvality života**“ a „**nových kvalit člověka**“ jsou těžištěm aktivit významných světových iniciativ a institucí (např. Římského klubu).

Hodnoty „nového humanismu“:

- lidská svoboda (základní lidská hodnota),
- sociální spravedlnost (základ společenské stability)
- demokracie, solidarita,
- zdravé životní prostředí,
- zachování kulturní rozmanitosti,
- lidská důstojnost, schopnost lidské participace a empatie,
- vědomí globálnosti centrálních problémů,
- konstruktivní chování, kritické myšlení, odpovědnost, tvořivost a iniciativa, ...(Skalková, 1993, s. 44 – 45).

Dokument UNESCO „Učení je skryté bohatství“.

4 pilíře pro utváření vzdělanostní společnosti ve 21. století:

- učit se poznávat,
- učit se jednat,
- učit se být,
- učit se žít společně (učit se žít s ostatními).

Potřeba radikální kurikulární reformy směřující k nové kultuře výuky:

- V České republice byl přijat Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.
- Součástí tohoto zákona jsou Rámcové vzdělávací programy (RVP) a z nich vycházející Školní vzdělávací programy (ŠVP).

- V těchto dokumentech jsou nově formulovány základní kategorie české kurikulární reformy:
- cíle vzdělávání,
- klíčové kompetence žáků a studentů,
- vzdělávací oblasti,
- průřezová témata.

Příklady cílů z RVP:

- osvojit si strategii učení,
- motivovat žáky pro celoživotní učení,
- podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů,
- vést žáky k všestranné a účinné komunikaci,
- rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých,
- připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svobodné a zodpovědné osobnosti, naplňovali své povinnosti a uplatňovali svá práva ,
- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi,...

Klíčové kompetence žáků podle RVPZV:

- kompetence k učení,
- kompetence k řešení problémů,
- kompetence komunikativní,
- kompetence sociální a personální,
- kompetence občanské,
- kompetence pracovní.

Další údaje včetně rámcového vymezení vzdělávacích oblastí a průřezových témat jsou uvedeny v RVP pro jednotlivé typy škol.